

Összefoglalás

Ahogy azt a tanulmány desk research részében kifejtettük, **a magyarországi roma népesség foglalkoztatási, oktatási, lakhatási és egészségi helyzete jelentős mértékben elmarad az országos átlagtól**, erőteljes beavatkozást kíván. A problémák között kell megemlíteni az alacsony iskolai végzettséget, a tartós munkanélküliséget, a területi kirekesztést, az alapellátások igénybevétele során megjelenő diszkriminációt. Az egyenlő bánásmód elvének érvényesítése területén még sok a tennivaló, melyek elősegítéséhez az állam és a jogalkalmazó szervek tudatos jogérvényesítése szükséges. **A konfliktusok számának növekedése, azok intenzitása, a szélsőjobboldali szervezetek térnyerése szintén aggasztó tendenciák.** Ezen összetett jelenségeket szükséges társadalmi szinten kezelni, hiszen nem utolsósorban Magyarország versenyképessége és jövője múlik azon, miként kívánjuk, és kívánjuk-e ezt a helyzetet megoldani. Ebben a folyamatban az állami beavatkozásoknak jelentős szerepe van.

A Kormány számos intézkedést tett a Roma Integráció Évtizede Program keretében a romák forrásokhoz való egyenlő esélyű hozzáféréseinek megteremtése, a cigány tanulók iskolai sikeressége, a munkaerő-piaci integráció, valamint a lakhatási szegregáció csökkentése érdekében. A bevezetett kormányzati programok célcsoportjai azonban többnyire nem kifejezetten a romák, hanem a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok; **az intézkedések hatékonysága a romák integrációja, körülményeik javítása szempontjából a szükséges adatok hiányában nem megfelelően ítéltető meg**, nem nyomon követhető. A visszajelzések alapján kézzel fogható eredményt, érzékelhető változást sem a cigányság, sem a többségi társadalom nem érzékel.

A jelen tanulmány elsősorban szakértői vélemények alapján értékelt a programot. A kérdőíves kutatás eredményei szerint **bár bizonyos intézkedések korlátozott mértékben sikeresnek tekinthetők**, a program összes területén - azaz oktatás, foglalkoztatás, lakhatás és egészségügy terén – **növekedett a diszkrimináció és csökkent az integráció szintje az elmúlt években.**

A fókuszcsoportos vizsgálat alapján elmondható: a RIÉP egyértelmű pozitív vonatkozása, hogy a roma-integrációra, a cigány emberek tarthatatlan élethelyzetére irányítja a közfigyelmet. Ezen túlmenően azonban a megkérdezettek a programot többnyire egy **jóindulatú, reprezentatív, szimbolikus eljárásnak, és nem valós cselekvésnek tekintették.**

A szakértők az elmúlt években komoly hiányosságokat tapasztaltak, alapvető problémaként merült fel, hogy **megfelelő hatásvizsgálattal nem találkoztak.** Az eredmény-kimutatások szintjén nincs összhang, amely a programelemek közötti átjárást, átfedést tisztázná; **nincs egyértelmű átláthatóság** az egyes szakterületek, minisztériumok és végrehajtási területek között. Továbbá a RIÉP eredményeinek kommunikációja nem megfelelő, az összehangolt szakmai irányítás pedig hiányos. A fókuszcsoportokban résztvevő szakértők a jelenlegi eredmények értékelése mellett a program hatékonyságának fokozása érdekében javaslatokat is tettek, melyek a 6. fejezetben olvashatók.

A konkrét programok megvalósításának szintjén ennél pozitívabb képpel találkozhatunk, az esettanulmányok során bizonyos mértékben sikeresnek értékelt projekteket ismertettünk. Mélyinterjú kutatásunk alanyai, akik az egyes programok kedvezményezettjei voltak, a **projektek kapcsán szintén pozitív változásokról számoltak be.** Ezek alapján kijelenthető, hogy az egyes, megfelelően végrehajtott programok megerősítő hatással lehetnek a résztvevőkre. Az általánosságban tapasztalható problémák ellenére tehát a program egyes

kezdeményezései alkalmasak változások elindítására.

Összefoglalva elmondható: bár az egyes programok lehetnek pozitív hatásúak, illetve kiterjedt intézményi struktúra, nagy mennyiségű anyagi források állnak rendelkezésre a Program által meghatározott feladatok végrehajtására; a problémák kezeléséhez szükséges megfelelő társadalmi, politikai háttér, stratégia, koncepció, átlátható támogatási rendszer hiányában **a Roma Integráció Évtizede Program hatékonysága és eredményessége nem biztosított.**

Ajánlások¹

A koordináció, fenntarthatóság és elszámoltathatóság erősítése érdekében szükséges egy olyan nemzetközi **irányító szervezet felállítása**, melynek feladata:

- a feladat-, és hatáskörök, valamint ezek végrehajtásáért felelős személyek, intézmények körének egyértelmű meghatározása;
- teljesíthető határidők betartatása;
- a megnevezett felelősök számonkérése;
- az egyes szereplők által készített kimutatások szintetizálása, többnyelvű – a résztvevő országok nemzeti nyelvein is történő – közzététele.

A visszajelzések szerint **ilyen feladatot tárcaközi szervezetek is betölthetnek, ugyanakkor az OSI** – egyfajta hangsúlyosabb program menedzseri feladatkört felvállalva – **szintén alkalmasnak tekinthető** ennek ellátására. A munkába ajánlott a szakmailag jelentős kormányzati, tudományos, civil, roma érdekképviseleti szervek bevonása.

Az OSI-nak a következő területeken juthatna hangsúlyosabb szerep:

- nemzetközi ügyvitel (koordináció és EU-s érdekérvényesítés);
- hazai operatív team-ek irányítása;
- monitoring és a számonkérés rendszerének kiépítése (pl. protokollok kidolgozása, monitoring szervezetek funkciójának megerősítése);
- tájékoztatás.

Az irányító szervezet felállítása mellett **minimum standardokat tartalmazó nemzetközi alapdokumentum készítése** szükséges, amely az országok különbözőségeit figyelembe véve ad fogalmi definíciókat, alapelveket, indikátorokat határoz meg a Program értékelhetőségének és folytonosságának biztosítása érdekében.

A RIÉP négy prioritási területe – az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás és egészségügy – közötti összhang megteremtése, **a programelemek közötti átjárás biztosítása, és az esetleg előforduló átfedések tisztázása** szintén az elszámoltathatóság, valamint a hatékonyságnövelés érdekében szükséges. A RIÉP négy fő prioritási területén megvalósult kezdeményezések jó viszonyítási alapként szolgálhatnak újabb kormányzati intézkedési csomagok, pályázati programok kidolgozása során. Ehhez kapcsolódóan a várható államigazgatási reformoknak, az **általános, társadalmi fejlesztésekre irányuló intézkedéseknek a programmal való összehangolása** szintén ajánlott.

A RIÉP minden vonatkozási területén **átfogó antidiszkriminációs elveket szükséges érvényesíteni**. Amíg ugyanis az állam nem kezdi meg következetesen érvényesíteni az antidiszkrimináció, a deszegregáció és az integráció elvét, addig az elszórt programoktól nem lehet eredményeket várni.

A roma integrációs diskurzusok beindítása, a demokratikus önszerveződés erősítése szükséges, azaz **fontos a helyi szinten a roma integrációval, roma-nem roma együttéléssel kapcsolatos bottom-up irányú kezdeményezések támogatása**, melyre válaszul

¹ Az ajánlásokat a kutatás keretében végzett szakértői vélemények elemzése nyomán adjuk.

felelősségteljes, szakmailag indokolt, költségvetés szempontjából betartható cselekvési programok születhetnének.

Az elszámoltathatóság érdekében **ki kell dolgozni olyan adatgyűjtési mechanizmust**, amely az európai normáknak eleget téve védi a személyes adatokat és az önazonossághoz való jogot, és lehetővé teszi, hogy a RIÉP négy fő prioritási területe vonatkozásában mérhetőek legyenek a romákat célzó integrációs erőfeszítések. A valóságghű, számszerű adatok révén az átláthatatlanságból is fakadó téves információk aránya csökkenthető lenne.

Az **évenkénti, rendszeres és teljes körű adatgyűjtést és program-értékelést**, valamint szintetizáló, nemzetközi szintű kimutatások készítését szükséges megszervezni. A program egészére vonatkozó statisztikák, főbb kimutatások **ingyenes, webes hozzáférhetőségének biztosítása angolul**, valamint a résztvevő országokra vonatkozó tanulmányok összegyűjtése és közzététele **nemzeti nyelveken** szintén az értékelhetőség és transzparencia szempontjából ajánlott. Ezzel a több szintű (lakossági és szakmai) tájékoztatás, a kommunikáció területén megfigyelhető hiányosságok is pótolhatókká válnának. Az **erősebb kommunikáció**, a programmal kapcsolatos több elérhető adat javítaná a program közkeveltségét, a nyilvánosság és a döntéshozók érzékenységét a témára.